

DOI: https://doi.org/10.32782/inclusive_economics.2-6
УДК 330.34.011-021.387

Тріпак М. М.

кандидат економічних наук, доцент,
професор кафедри фінансів, обліку та оподаткування імені С. Юрія,
ректор
НРЗВО «Кам'янець-Подільський державний інститут»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6924-5469>

ПРАГМАТИКА ТА РЕАЛІЇ ІНКЛЮЗИВНОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ

Вступ. В статті розглянуто науково-прагматичні підходи до поняття «інклюзія» та «інклюзивна економіка». Визначені основні фактори впливу на соціальну реабілітацію соціуму у спеціальних державних освітніх установах. Опрацьовано хронологію документів щодо впровадження інклюзивної освіти в Європі та світі. Розглянуто інклюзивну економіку в Україні в умовах соціально-реабілітаційного впливу. **Мета.** Обґрунтування необхідності функціонування спеціалізованих державних освітніх закладів та прагматика соціальної реабілітації соціуму в умовах глобальної інклюзивної економіки. **Результати.** Парадигма соціальної реабілітації соціуму у державних освітніх установах України в умовах інклюзивної економіки має інтегруватись на основних стримувальних чинниках інклюзивного зростання: внутрішня та зовнішня трудова міграція, тіньова/неформальна зайнятість; обмежені можливості для працевлаштування й отримання доходу, а також нерівномірний географічний та секторальний (галузевий) розподіл цих можливостей; макроекономічні ризики, істотна мінливість макроекономічних змінних, таких як ВВП, інфляція, реальний обмінний курс, процентні ставки, що стримують потік інвестицій в країну, або зовсім перешкоджають йому, зменшують можливості формування повної зайнятості; політичні потрясіння та нестабільність, надмірний рівень корупції в державному управлінні, великі масштаби тіньової економіки, відсутність належної правової бази тощо.

Ключові слова: реабілітація, соціальна реабілітація, державна освітня установа, інклюзія, інклюзивна економіка, інклюзивна освіта, суб'єкт господарювання.

Marian Tripak

ERIHE «Kamianets-Podilsky State Institute»

PRAGMATICS AND REALITIES OF INCLUSIVE ECONOMY IN UKRAINE

Introduction. A change of key paradigms took place in the field of sociology with the formation of the democratic foundations system in the Western countries. Therefore, in French sociology in the 1980s the outdated concepts of "poverty", "exclusion from society" and "wealth", "social inclusion" were replaced by the concepts of "exclusion" and "inclusion", which later became widespread in other European countries. **Materials and methods.** An inclusive economy promotes social integration and the inclusion of all population groups, including people with disabilities, migrants, marginalized groups and other minorities. It thereby creates conditions for interaction, cooperation and equal rights for everyone. If we take into account business entities, we can study the features of inclusive economy consists, which will consist of two separate aspects. One of them is the inclusive policy of labor and employment of the population. For example, a business entity may seek to make its staff heterogeneous and hire employees, who do not have too many opportunities in the labor market. According to the inclusive economy, each person should be involved in the process of labor activity, taking into account his individual abilities. In addition, every person should have access to the basic needs to support their life activities: nutrition, water, clothes, health care, housing, education, energy resources. The last few years have been defined by the global need for a more socially inclusive approach to generating economic growth. **Discussion.** The paradigm of social rehabilitation of society in the state educational institutions of Ukraine in the conditions of an inclusive economy should integrate the main restraining factors of inclusive growth: internal and external labor migration, shadow/informal employment; limited opportunities for employment and income, as well as uneven geographical and sectoral (industry) distribution of these opportunities, etc. **Results.** The way towards research of inclusive economy features in Ukraine requires a comprehensive and adaptive approach that addresses the current realities and future aspirations of the nation. By embracing pragmatic strategies, acknowledging challenges, and harnessing emerging opportunities, Ukraine can work towards the future where economic growth benefits all segments of society, ultimately creating a more equitable, prosperous, and harmonious nation.

Key words: rehabilitation, social rehabilitation, state institution, inclusiveness, inclusive economy, inclusive education, subject of management.

Постановка проблеми. Інклюзивна економіка – це своєрідний підхід до економічного розвитку, який ставить перед собою мету забезпечити включеність, рівні можливості та користь для всіх верств суспільства, включаючи тих, хто традиційно був виключений або має обмежений доступ до економічних можливостей.

Застосування моделі інклюзивної економіки як стратегії державного розвитку має декілька важливих переваг, зокрема:

1. Інклюзивна економіка сприяє зменшенню нерівності та виключеності, що може зменшити соціальні напруження та конфлікти в суспільстві. Це сприяє стабільності, знижує ризик соціальних невдоволень і допомагає підтримувати мир та порядок.

2. Інклюзивна економіка дозволяє максимізувати використання людського потенціалу у всіх верствах суспільства. Максимальне залучення осіб, що є носіями ідей, досвіду та перспектив сприяє інноваціям та розвитку нових сегментів ринку, що підвищує економічний ріст та продуктивність.

3. Інклюзивна економіка сприяє розширенню споживчого попиту, яке сприяє розвитку бізнесу та стимулює економічний зріст.

4. Інклюзивна економіка допомагає забезпечити більше можливостей для тих, хто раніше був виключений з ринку праці або мав обмежений доступ до економічних ресурсів. Це сприяє зменшенню бідності, підвищенню життєвого рівня населення та забезпечує стабільність у суспільстві.

5. Інклюзивна економіка допомагає забезпечити рівномірний розподіл економічного потенціалу та можливостей між різними регіонами, що сприяє зменшенню нерівності та міграційний тиск.

Саме тому, прагматика інклюзивної економіки в державі включає в себе наступні ряд важливих складових (рис. 1).

В цілому, інклюзивна економіка прагне створити справедливе, рівноправне та стійке економічне середовище, де всі члени суспільства мають можливість брати участь у розвитку та користуватися його плодами.

У сучасних умовах світового господарювання, визначена потреба основної стратегії, щодо необхідності соціально-інклюзивного підходу до генерації економічного зростання. Інклюзивність означає те, що більшість членів суспільства відчують на собі результати економічного зростання. Проблематика

Рис. 1. Прагматика інклюзивної економіки

Джерело побудовано автором

соціальної реабілітації соціуму у державних установах серед інших соціально-економічних та політичних викликів сучасного світу є на часі. Саме її актуальність спонукає інституції й громадськість приділити увагу розробці та впровадженню нових моделей і програм соціальної підтримки та розвитку осіб з обмеженими можливостями.

Особливої уваги заслуговує впровадження інклюзивної економіки, яка забезпечує реалізацію принципу: кожна людина, незалежно від стану здоров'я, наявності фізичного чи інтелектуального порушення здоров'я, має право на одержання не тільки освіти, а і бути активним суб'єктом створення доданої вартості територіальної громади, або суб'єкта господарювання. Рівень підтримки, гуманізм та терпимість у ставленні до людей з особливими потребами, можливість надати їм доступну і якісну освіту та роботу – показники ступеня розвитку суспільства, в якому вони живуть.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Соціально-економічну діяльність освітньої сфери, інклюзивної освіти та соціальної реабілітації соціуму у державних установах досліджували українські економісти: В. Андрущенко, В. Андрієнко, О. Будник, А. Базилук, Т. Боголіб, Є. Бойко, О. Василик, Т. Гребнева, В. Журавський, А. Крисоватий, І. Каленюк, П. Коваль, І. Калініченко, Т. Лев, Ю. Лисенко, О. Навроцький, В. Новіков, І. Іващук, К. Павлюк, Л. Федулова, В. Федосов, В. Шпотенко, М. Яструбський, С. Юрій та ін.

Наукові здобутки згаданих учених є значним внеском у теорію, методологію й організацію економічної та соціальної реабілітації соціуму у державних установах нашої країни. Однак питання комплексного системного управління соціально-інклюзивної реабілітації у державних установах, що передбачає формування обґрунтованої концепції створення інклюзивного економічного механізму їхнього функціонування, розроблені ще недостатньо. У зв'язку з цим метою даної статті є обґрунтування необхідності функціонування спеціалізованих державних освітніх закладів та прагматика соціальної реабілітації соціуму в умовах глобальної інклюзивної економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зі становленням підвалин демократичного устрою в більшості західних країн у царині соціології відбулася зміна ключових парадигм. Так, у 80-х роках ХХ ст. у французькій соціології місце застарілих понять «бідність», «виключення з суспільства» та «достаток», «соціальна включеність» заступили поняття «ексклюзія» й «інклюдія», що згодом набули поширення й в інших європейських країнах. Розвиток ключових понять інклюдії прямує в бік зменшення негативного та сегрегаційного відтінку в по-

няттях, уникнення прямого називання медичних та соціальних обмежень.

У Європейському Союзі почали розробляти нові концепції (ексклюзія – інклюдія) як підґрунтя для боротьби із соціальними негараздами, хворобами та бідністю. На відміну від попередніх спрощених понять, нові поняття зорієнтовані на ширше коло проблем і є багатомірними, оскільки охоплюють не тільки життєві потреби конкретних верств суспільства, а й філософську, соціальну та політичну позицію груп населення, а також і влади щодо них. У контексті вищезазначеного, добробут людини почали розглядати не як фізичну чи фінансову досконалість, а як комплекс моральних, культурних, фізичних (валеологічних), фінансових соціальних та інших феноменів, які складають цілісну картину людської екзистенції. Остання має вимірюватися не соціальною статистикою, а суб'єктивним відчуттям окремих індивідів, які можуть відчувати щастя й повноту власного буття навіть при видимих негараздах чи негативних соціальних оцінках.

Отже, інклюдія (від англ. *inclusion* – включення) – це процес збільшення ступеня участі всіх громадян в соціумі, насамперед тих, що мають труднощі у фізичному розвитку [1]. Цей процес передбачає розробку й застосування таких конкретних рішень, які зможуть дозволити кожній людині рівноправно брати участь в академічному і суспільному житті. Поняття інклюдії близьке за значенням до поняття «інтеграція» та протилежне до «сегрегація». При інклюдії всі зацікавлені сторони повинні брати активну участь для отримання бажаного результату.

Термінологічно поняття «інклюдія» є вужчим, однобічним, має семантичний відтінок «чужий», тоді як інтеграція характеризує процес «елемент – система», а тому є більш природним. І. Россіхіна з цього приводу наголошує, що інклюдія – процес, який відбувається з індивідами, або соціальними групами, а інтеграція відбувається в самому суспільстві: «Інтеграція може бути наслідком інклюдії, але не навпаки. І це означає, що соціальна інклюдія є підпорядкованою щодо соціальної інтеграції і вужчим поняттям» [2].

Можна вважати інклюдію й інтеграцію взаємо-доповнюваними факторами, проте інклюдія є мікро-груповим явищем, а інтеграція являється мікро-груповим процесом взаємодії, об'єднання, взаємовпливу, взаємопроникнення, взаємозближення, відновлення єдності ... двох або більше систем, результатом якого є утворення нової цілісної системи, яка набуває нових властивостей та взаємозв'язків між оновленими елементами системи. Так, студент з особливими освітніми потребами особистісно максимально реалізується в межах інклюзивної групи,

а як суб'єкт соціальної діяльності – в поза навчальному середовищі, початком організації якого є вищий навчальний заклад.

Термін «соціальна ексклюзія» як протилежний і водночас комплементарний до поняття «інклюзія» набув поширення в політичному й науковому середовищі Великої Британії. Він утілює концепцію соціального виключення певних верств населення. О. Літвінова, узагальнюючи погляди Е. Гіденса, вказує, що ексклюзія є механізмом відокремлення від загального соціального потоку, вона загрожує соціальній солідарності й простягається в діапазоні ієрархій від вершини («елітне добровільне самовідокремлення») до основи – культурне і структурне виключення нижніх верств населення [3, с. 84].

Зрозуміло, що ексклюзія за медичним, фізичним, фінансовим, політичним, культурним або іншим показником обов'язково включає і соціальну, тобто заважає повноцінно реалізовуватися людині в соціумі.

Із терміном «соціальна ексклюзія» пов'язане поняття «сегрегації» (протилежне – «десегрегація»). Згідно із положеннями Саламанкської декларації, сегрегація – результат відмінностей між людьми в індивідуальних можливостях, гендерних, расових, культурних, релігійних перевагах, що унеможливує повноцінне включення в соціальні групи, в тому числі й в освітній процес [4].

Цей процес є результатом дії широкого спектру деструктивних факторів, починаючи від культурних стереотипів і закінчуючи законодавчо закріпленими положеннями, що обмежують певні верстви у їхніх правах та можливостях. Зазначимо, що законодавчо закріплена сегрегація є своєрідним механізмом соціалізації, яка відбувається на різних правах для тих або інших груп населення. Вчені, вивчаючи термін «інклюзія», наголошують, що освітня політика має забезпечувати інклюзію за вибором, проте реалії показують, що сім'ям не залишається нічого іншого, як «вибір інклюзії» [5, с. 23].

Вагомою перешкодою ефективному впровадженню інклюзії є неналежне фінансування, яке здійснюється з місцевого бюджету [6, с. 191].

Вирішенням цієї проблеми є доцільний розподіл коштів: відмова від загального підходу у фінансуванні та його заміна персональним фінансуванням. Згідно з останніми дослідженнями, 76% усіх дітей з особливими освітніми потребами констатували брак коштів для потреб інклюзивної освіти, а 40% – недостатню фінансову підтримку. Брак фінансування перешкоджає успішній імплементації інклюзивних практик. Утім, експерти визнають, що цілком покладати вину на місцеву владу за відсутність належних коштів для інклюзії не можна, адже місцеві служителі влади опинилися у безвихідній ситуації. Вони змушені підтримувати фінансування видатків на спеціальні освітні потреби і водночас забезпечувати фінансову підтримку інших освітніх стратегій [5, с. 23].

Понад те, місцева влада, що підтримує спеціальне забезпечення і цим сприяє вибірковій інклюзії, постійно перебуває під невпинним зростанням за для зменшення неефективності високоартісного розміщення, пов'язаного із місцем проживання [7].

Якщо місцеву владу не забезпечити достатньою фінансовою підтримкою для впровадження інклюзії на практиці, їй не залишиться нічого іншого, як створювати перешкоди [5, с. 24].

Ретроспектуючи хронологію впровадження інклюзивної освіти в Європі та світі можна подати як перелік юридичних документів, ухвалених у другій половині ХХ століття (табл. 1).

Вищенаведена хронологія збіглася з іншими комплементарними факторами, які посприяли подальшому впровадженню інклюзії, а саме: глобалізація, що стимулювала міжнародну співпрацю й обмін досвідом між країнами; інформатизація, яка надала доступ кожному індивіду до глобальних інформаційних потоків й потенційної причетності до тотального культурно-творчого процесу.

Таблиця 1

Хронологія документів в сфері інклюзивної освіти

Роки	Назва документа
1948	Загальна декларація прав людини
1960	Конвенція про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти
1965	Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації
1979	Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок
1989	Конвенція про корінні народи, що ведуть племінний спосіб життя в незалежних країнах
1989	Конвенція про права дитини
1990	Міжнародна конвенція про охорону прав усіх трудящих-мігрантів і членів їхніх сімей
1999	Конвенція про заборону та негайні заходи щодо викорінення найгірших форм дитячої праці
2005	Конвенція про охорону та заохочення розмаїття форм культурного самовираження
2006	Конвенція про права інвалідів
2007	Декларація Організації Об'єднаних Націй про права корінних народів

Розглядаючи інвалідність як складне соціальне явище, що включає взаємовідносини між індивідом з функціональними обмеженнями, соціальним контекстом, в якому певна ситуація має місце, і значенням, яке їй приділяється, вважаємо, що ці проблеми можуть бути вирішеними в тому обсязі, в якому суспільство готове змінити свої стереотипи у поведінці і прийняти людей, котрі мають певні відхилення, у повноцінне соціальне життя [8].

Отже, одна із найактуальніших проблем державної політики – забезпечення людям з інвалідністю повноцінних умов для здобуття освіти, в тому числі, вищої. З цією метою Закони України «Про освіту» [9], «Про вищу освіту» [10] передбачають можливість запровадження дистанційної та індивідуальної форми навчання; визначають поняття «особа з особливими освітніми потребами», «інклюзивне освітнє середовище»; у вишах (університетах, коледжах) доцільно створювати спеціальні навчально-реабілітаційні підрозділи. Ці Закони є новими з огляду на закріплені в них імперативні гарантії для навчання дітей та молоді з особливими освітніми потребами на рівні з іншими учнями, студентами. Однак, реалії життя свідчать, що в суспільстві не завжди створюються умови й гарантії для реалізації права осіб з інвалідністю на освіту: в контексті інклюзивної освіти законодавча база йде значно попереду можливостей шкіл або ж вузів.

Досліджуючи питання інклюзії в освіті України, є підстави стверджувати, що діяльність спеціальних закладів вищої освіти сьогодні є необхідною та доцільною: лише ці заклади здатні у повній мірі забезпечити своїм вихованцям з інвалідністю навчально-реабілітаційний супровід, забезпечити їм доступ до якісної, зокрема вищої, освіти з урахуванням обмежень життєдіяльності.

Студент з інвалідністю – це молода людина, яка неодмінно потребує послуг реабілітації, в т.ч., і в період здобуття ним вищої освіти. Спеціальний заклад вищої освіти упродовж всього терміну навчання здійснює комплексну реабілітацію студента з інвалідністю: професійна (освітня) реабілітація є, хоч і пріоритетною, але лише невід’ємною її складовою. В цьому і полягає основна особливість спеціального закладу вищої освіти. Немає єдиного та завершеного списку шляхів реалізації реабілітаційних послуг, тому кожен навчальний заклад їх визначає самостійно, враховуючи потреби всіх студентів незалежно від нозології захворювання, тому надані рекомендації потрібно сприймати та застосовувати індивідуально, творчо та диференційовано.

Парадигма реабілітації соціуму у інклюзивних державних установах та інституціях, як нова філософія не тільки освітньої сфери, а й системи суспільства загалом, яке, зважаючи на його сучас-

ну високотехнологічну й інформаційну структуру, може і має забезпечити повноцінну участь усіх членів незалежно від їхніх можливостей у соціальному й культурному житті, комунікативному діалозі й усебічній реалізованості трудової реабілітації та працевлаштування соціуму.

Отже, студент з фізичними вадами після закінчення вищого навчального закладу має працевлаштуватись і реалізувати свої освітянські навички в інституціях інклюзивного державного соціуму. Тоді як, філософію інклюзивності пропонуємо будувати на низці принципів, найголовніші серед яких – нова гуманітарна соціальна модель інвалідності, принцип включення, принцип відкритої невизначеної особистості, концепція «нормалізації», принцип еволюційності й тотальних реформ на всіх рівнях суспільства. Це передбачає поступову перебудову всієї системи людських стосунків на мікро- (сім’я, колектив) та макрорівні (соціальна група, держава), впровадження політичних, соціальних та економічних реформ у сучасному демократичному й гуманістичному руслі.

Основною рушійною силою у створенні соціально орієнтованого підходу служить *інклюзивна економіка*. Її мета – забезпечити рівний для людей доступ до економічної незалежності і безперешкодному взаємодії між соціальними групами. Один з них полягає в інклюзивній політиці праці та зайнятості населення.

Знайти ідеальний баланс між людьми, державами і доходами – у цьому, по суті, і полягає місія корпоративної соціальної відповідальності. Основною рушійною силою у створенні соціально орієнтованого підходу служить *інклюзивна економіка*. Її мета – забезпечити рівний для людей доступ до економічної незалежності і безперешкодній взаємодії між соціальними групами.

Людина займає центральне місце і виконує критично важливу місію в інклюзивній економіці. Тобто, інклюзивна економіка ставить людину в центр своїх зусиль та стратегій, намагаючись забезпечити їй рівний доступ до можливостей, ресурсів і вигод в економічному розвитку, оскільки, центральним принципом інклюзивної економіки є забезпечення рівної можливості для всіх людей незалежно від їхньої соціальної, економічної, культурної та фізичної приналежності. Інклюзивна економіка допомагає створити середовище, де кожна людина може реалізувати свій потенціал та досягти успіху.

Інклюзивна економіка сприяє соціальній інтеграції та включенню всіх груп населення, включаючи людей з інвалідністю, мігрантів, маргінальні групи та інші меншини. Створює тим самим умови для взаємодії, співпраці та рівних прав для всіх. Це у свою чергу, є передумовою розвитку підприємництва серед різних груп населення, зокрема жінок,

молоді та інших менш забезпечених груп. Вона підтримує створення інноваційних підприємств і розвиток нових ідей, що сприяє економічному зростанню та розвитку.

Людина є центром адаптації та драйвером змін в економіці. Інклюзивна економіка надає засоби та можливості для людей адаптуватися до швидко змінних умов, зокрема шляхом навчання, перекваліфікації та підтримки при зміні робочих місць.

Загалом, інклюзивна економіка акцентує увагу на людині як основному суб'єкті економічного розвитку та прагне забезпечити її активну участь у процесах створення багатства та сприяння стійкому розвитку суспільства.

Для суб'єктів господарювання інклюзивна економіка складається з двох окремих аспектів. Один з них полягає в інклюзивній політиці праці та зайнятості населення. Наприклад, суб'єкт господарювання може прагнути до того, щоб її персонал був неоднорідний, і наймати співробітників, які володіють не занадто широкими можливостями на ринку праці. Інший аспект акцентує увагу на інклюзивний ринок розповсюдження. Тобто, суб'єкт господарювання сприяє розвитку інклюзивності шляхом забезпечення основними потребами тих, хто знаходиться за межею бідності.

Згідно інклюзивної економіки кожна людина повинна бути задіяна в процесі трудової діяльності з урахуванням його індивідуальних здібностей. Роботодавці повинні проводити оцінку потенціалу своїх співробітників і використовувати їх можливості найбільш ефективно. Для досягнення максимального результату роботи свого персоналу роботодавцям доцільно враховувати, наприклад, такі фактори, як професійний розвиток співробітників і забезпечення безпеки їх здоров'я. Неоднорідність персоналу – це не тільки соціально значуще явище, воно також надає суб'єктам господарювання різні можливості, і є розумним кроком в умовах браку кадрів на ринку праці. Суб'єкти господарювання, які приділяють питанню навчання своїх співробітників пильну увагу, перестають відчувати гострий брак цінних кадрів. А надаючи своїм працівникам можливість виконувати роботу, яка відповідає їх кваліфікації і бажанням, підприємства підвищують працездатність і ефективність свого персоналу. Крім цього, неоднорідність персоналу підвищує креативність суб'єктів господарювання.

Згідно інклюзивної економіки кожна людина повинна мати доступ до основних потреб для підтримки своєї життєдіяльності: їжа, вода, одяг, охорона здоров'я, житло, освіта, енергоресурси. Останні кілька років визначаються світовою необхідністю більш соціально-інклюзивного підходу до генерації економічного зростання.

Інклюзивність означає те, що більшість членів суспільства відчують на собі результати економічного зростання. Світовий Економічний Форум (World Economic Forum) розраховує композитний індекс, який ранжує країни на основі їх комбінованих показників КРІ – індекс інклюзивності розвитку (IDI) [11]. Цей новий глобальний індекс має більш комплексний зміст відносно стану економічного розвитку порівняно із загальноприйнятими рейтингами на основі ВВП на одну особу.

Деякі країни отримали значно кращу оцінку на основі індексу IDI, ніж на підставі показнику ВВП на одну особу. Це свідчить про те, що вони показали добрий результат стосовно створення процесів, які роблять їхнє зростання більш інклюзивним. Серед таких країн – Камбоджа, Чеська Республіка, Нова Зеландія, Південна Корея і В'єтнам. На відміну від інших країн, що мають значно нижчі рейтинги IDI, ніж ВВП на одну особу, у цих країнах населення відчуло наслідки економічного зростання [11]. 52 країни із 103, які розраховують IDI, зафіксували зниження рівня інклюзивного розвитку за останні 5 років поспіль, що свідчить про обґрунтованість громадської стурбованості нездатністю політиків трансформувати економічний розвиток у суспільний прогрес. У 42% країн IDI знизився навіть незважаючи на те, що ВВП на одну особу збільшився [11].

Україна займає 47-е місце у рейтингу IDI, що значно нижче, ніж це було п'ять років тому. Тривалість конфлікту на сході країни, стирає ефект існуючого прогресу, оскільки вони негативно впливають на найменш забезпечені верстви населення та спонукають талановитих людей залишати країну в пошуках кращих можливостей. В Україні також один з найвищих показників нерівності добробуту серед усіх країн, що розвиваються (за даними Світового Банку Україна входить до групи країн що розвивається) [11]. З позитивного те, що в Україні нерівність доходів і бідність не дуже високі. Аналіз показує, що українська система освіти підтримує інклюзивне зростання, з доволі високим рівнем можливостей для студентів із різних соціально-економічних рівнів. У порівнянні з іншими країнами групи країн що розвиваються середній клас, нехай і бідний у порівнянні с розвинутими країнами, залишається доволі великим, а система охорони здоров'я та допомога безробітним допомагають Україні бути першою у своїй групі доходів по рівню соціального захисту [11].

Висновки. Інклюзивна економіка дасть значний потенціал для України та може принести численні переваги як суспільству в цілому, так і окремим групам населення. Ключовими перевагами інклюзивної економіки для України, на наш погляд, є:

– По-перше, соціальна стабільність, оскільки реалізація інклюзивної економічної моделі може сприяти зменшенню нерівності та соціальних напружень, що може сприяти зміцненню соціальної стабільності та миру в країні.

– По-друге, зростання продуктивності економіки, так як включення всіх верств суспільства в економічні процеси може призвести до більшого використанню людського потенціалу, різноманітності інноваційних ідей та кращого використання ресурсів.

– По-третє, розвиток підприємництва та інновацій через розширення кола підприємців і стартапів, зокрема серед жінок, молоді та інших груп. Це може стимулювати інноваційний розвиток та сприяти зростанню конкурентоспроможності.

– По-четверте, рівні можливості в освіті, адже сама модель інклюзивної економіки може підтримати забезпечення рівних можливостей для всіх груп населення у доступі до якісної освіти. Це сприяє розвитку людського капіталу та підвищенню рівня кваліфікації населення.

– По-п'яте, зниження бідності, через забезпечення більше можливостей для зайнятості та підприємництва серед менш забезпечених груп населення.

– По-шосте, регіональний розвиток, через сприяння більш рівномірному розподілу економічних

ресурсів між різними регіонами України, зменшити нерівність між містами та селами.

– По-сьоме, сприяння сталому розвитку, завдяки активному поширенню принципів сталого господарства, зеленим технологіям та екологічним практикам, що сприятимуть збереженню природних ресурсів та довкілля.

– По-восьме, підтримка осіб з особливими потребами, через створення та покращення життєвих умов та рівня добробуту осіб з особливими потребами, таких як люди з інвалідністю, діти, літні люди тощо.

Таким чином, інклюзивна економіка дає великий потенціал для нашої держави. Цей підхід зорієнтований на забезпечення рівних можливостей і може надати ряд стратегічних переваг для економіки країни.

Важливо зрозуміти, що успішне впровадження інклюзивної економіки вимагає спільних зусиль уряду, громадськості та бізнесу. Це може вимагати зміни політичних, правових та соціальних рамок, а також активного впровадження конкретних заходів для підтримки включеності всіх груп населення. Інклюзивна економіка відкриває нові можливості для створення більш справедливого та стійкого суспільства, де кожна людина може реалізувати свій потенціал та сприяти загальному розвитку країни.

Література:

1. Калініченко І. О. Дивитися і бачити: путівник для батьків дітей із порушеннями зору : навч.-метод. посіб. Полтава : ПОІППО, 2016. 86 с.
2. Соціальна та освітня інклюзія: історія, сучасність та перспективи розвитку: колективна монографія у 2 частинах. Частина 1. Інституційні та особистісні аспекти впровадження в Україні./ за ред. С. П. Миронової, Л. Б. Платаш. Чернівці : «Технодрук», 2021. 352 с.
3. Дейнека А. Проблематика смислу та смислотворення в соціологічних теоріях Н. Лумана та Е. Гіденса. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/297935395.pdf>
4. Саламанська декларація про принципи, політику та практичну діяльність у сфері освіти осіб з особливими потребами. URL: <https://docs.google.com/file/d/0B2AT2w-36SyTTnFIMjZWTGVpeGs/edit?pli=1>
5. Hodkinson A. (2010) Inclusive and special education in the English educational system : historical perspectives, recent developments and future challenges. *Research in Education*. № 73. P. 15–29.
6. Низький Ж. Переговори ідентифікації і переговорних середовищ: інтерпретація досвіду студентів з обмеженими можливостями. *Інвалідність та суспільство*. 1996. № 11 (2). С. 235–248.
7. DfES (Department for Education and Skills) (2004) Removing Barriers to Achievement. The Governments strategy for SEN. Executive summary. London : DfES. URL: <http://www.nc.uk.net>
8. Будник О. Б. Інклюзивна освіта : навчальний посібник [для студентів спеціальності «Початкова освіта»]. Івано-Франківськ : ПП Бойчук А.Б., 2015. 152 с.
9. Закон України «Про освіту» від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
10. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. № 1556-VII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
11. Інклюзивність економіки – нове мірило економічного росту. За матеріалами: World Economic Forum. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_Forum_IncGrwth_2017.pdf
12. Бенедь В., Гарієвський Ю., Ковальський В., Кучер В. Якісна і повноцінна освіта – найбільш надійний захист для інваліда. Проблеми освіти та реабілітації інвалідів : матеріали наук.-практ. семінару, 28 квіт. 2010 р. Луцьк : ПВД «Твердиня», 2010. С. 6–8. Секція 3. Соціальна реабілітація: сучасні умови та перспективи розвитку.
13. Таланчук П. М., Кольченко К. О., Нікуліна Г. Ф. Супровід навчання студентів з особливими потребами в інтегрованому освітньому середовищі : навч.-метод. посіб. Київ : Соцінформ, 2004. 128 с.
14. Davidson A. Why Are Some Countries Rich And Others Poor? URL: <https://www.npr.org/sections/money/2012/03/16/148680705/why-are-some-countries-rich-and-others-poor#:~:text=Acemoglu%20and%20his%20co%2Dauthor,crush%20the%20poor%20and%20powerless>

15. Базилюк А. В., Жулин О. В. Інклюзивне зростання як основа соціально-економічного розвитку. *Економіка та управління на транспорті*. 2015. Вип. 1. С. 19–29. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eut_2015_1_5
16. Хакімов Х. А. Методичні підходи до оцінки інклюзивного зростання. *Scienceand world*. 2016. № 5 (33). Том II. С. 159–162. URL: http://scienceph.ru/d/413259/d/science_and_world_no_5_33_may_vol_ii.pdf
17. Федуллова Л. І. Інклюзивні інновації в системі соціально-економічного розвитку. *Економіка: реалії часу*. 2016. № 3 (25). С. 56–65. URL: <http://economics.opu.ua/files/archive/2016/No3/56.pdf>

References:

1. Kalinichenko I. O. (2016) *Dyvvytysia i bachyty: putivnyk dlia batkiv ditei iz porushenniamy zoru : navch.-metod. posib*. Poltava : POIPPO, 86 p.
2. Sotsialna ta osvittia inkluziia: istoriia, suchasnist ta perspektyvy rozvytku: kolektyvna monohrafiia u 2 chastynakh. Chastyna 1. Instytutysiini ta osobystisni aspekty vprovadzhenia v Ukraini / za red. S. P. Myronovoi, L. B. Platash. Chervnivtsi: «Tekhnodruk», 2021. 352 p.
3. Deineka A. Problematyka smyslu ta smyslotvorennia v sotsiologichnykh teoriiakh N. Lumana ta E. Hidensa. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/297935395.pdf>
4. Salamanska deklaratsiia pro pryntsyipy, polityku ta praktychnu diialnist u sferi osvity osib z osoblyvymy potrebamy. URL: <https://docs.google.com/file/d/0B2AT2w-36SyTTnFIMjZWTGVpeGs/edit?pli=1>
5. Hodkinson A. (2010) Inclusive and special education in the English educational system : historical perspectives, recent developments and future challenges. *Research in Education*. № 73. P. 15–29.
6. Nyzkyi Zh. (1996) Perekhovory identyfikatsii i perekhovornykh seredovyshch: interpretatsiia dosvidu studentiv z обмеzhenymy mozhlyvostiamy. *Invalidnist ta suspilstvo*. № 11 (2). P. 235–248.
7. DfES (Department for Education and Skills) (2004) Removing Barriers to Achievement. The Governments strategy for SEN. Executive summary. London : DfES. URL: <http://www.nc.uk.net>
8. Budnyk O. B. (2015) *Inkluzivna osvita : navchalnyi posibnyk [dlia studentiv spetsialnosti «Pochatkova osvita»]*. Ivano-Frankivsk : PP Boichuk A.B., 152 p.
9. Zakon Ukrainy "Pro osvitu" vid 5 veresnia 2017 roku № 2145-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
10. Zakon Ukrainy "Pro vyshchu osvitu" vid 01.07.2014 r. № 1556-VII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
11. Inkluzivnist ekonomiky – nove mirylo ekonomichnoho rostu. Za materialamy: World Economic Forum. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_Forum_IncGrwth_2017.pdf
12. Bened V., Hariievskiy Yu., Kovalskiy V., Kucher V. (2010) Yakisna i povnotsinna osvita – naibilsh nadiinyi zakhyst dlia invalida. Problemy osvity ta rehabilitatsii invalidiv : materialy nauk.-prakt. seminaru, 28 kvit. 2010 r. Lutsk: PVD «Tverdynia». P. 6–8. Sektsiia 3. Sotsialna rehabilitatsiia: suchasni umovy ta perspektyvy rozvytku.
13. Talanchuk P. M., Kolchenko K. O., Nikulina H. F. (2004) *Suprovid navchannia studentiv z osoblyvymy potrebamy v intehrovanomu osvitnomu seredovyshchi : navch.-metod. posib*. Kyiv : Sotsinform, 128 p.
14. Davidson A. Why Are Some Countries Rich And Others Poor? URL: <https://www.npr.org/sections/money/2012/03/16/148680705/why-are-some-countries-rich-and-others-poor#:~:text=Acemoglu%20and%20his%20co%2Dauthor,crush%20the%20poor%20and%20powerless>
15. Bazyliuk A. V., Zhulyn O. V. (2015) *Inkluzivne zrostannia yak osnova sotsialno-ekonomichnoho rozvytku. Ekonomika ta upravlinnia na transporti*. Vyp. 1. S. 19–29. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eut_2015_1_5
16. Khakimov Kh. A. (2016) *Metodychni pidkhody do otsinky inkluzivnoho zrostannia. Scienceand world*. № 5 (33). Том II. P. 159–162. URL: http://scienceph.ru/d/413259/d/science_and_world_no_5_33_may_vol_ii.pdf
17. Fedulova L. I. (2016) *Inkluzivni innovatsii v systemi sotsialno-ekonomichnoho rozvytku. Ekonomika: realii chasu*. № 3 (25). P. 56–65. URL: <http://economics.opu.ua/files/archive/2016/No3/56.pdf>

Стаття надійшла до редакції 11.10.2023 р.